

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА

Бабіченко Наталія Олександрівна

УДК 373.5.018.54:78].016:784(043)

**ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-ХОРОВИХ НАВИЧОК
ПІДЛІТКІВ У ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Київському університеті імені Бориса Грінченка, Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, професор
БОЛГАРСЬКИЙ Анатолій Георгійович,
Національний педагогічний університет імені
М.П. Драгоманова, професор кафедри теорії та
методики музичної освіти, хорового співу і
диригування.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ТАНЬКО Тетяна Петрівна,
Харківський національний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди, декан
факультету дошкільної освіти;

кандидат педагогічних наук
ЛІХІЦЬКА Лариса Миколаївна,
Вінницький державний педагогічний університет
імені М.Коцюбинського, старший викладач кафедри
мистецьких дисциплін дошкільної та початкової
освіти.

Захист відбудеться 11 вересня 2018 року о 14 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 10 серпня 2018 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.І.Паньків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасні кардинальні зміни в системі освіти України потребують оновлення форм і методів художньо-естетичного виховання підростаючого покоління. Питання розвитку естетичної культури і художніх здібностей дітей та юнацтва актуалізуються в таких директивних освітніх документах: Закони України “Про освіту”, “Про культуру”, “Про позашкільну освіту”; “Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді”, галузева Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти, “Концепція сучасної мистецької школи”, “Положення про початковий спеціалізований мистецький навчальний заклад (школа естетичного виховання)”, “Типові навчальні плани початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів” та ін.

Особливої значущості набуває проблема художньо-естетичного виховання підлітків у початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах (школах естетичного виховання) засобами вокально-хорового навчання на матеріалі народної творчості та українських вокально-хорових творів. Залучення учнів-підлітків до активної вокально-хорової діяльності на засадах національного мистецтва сприяє всебічному, гармонійному розвитку, креативності, духовності, толерантності, формуванню ціннісних орієнтацій, естетичних смаків, музичних компетентностей і високих моральних якостей особистості.

Питання музичного навчання та художньо-естетичного виховання учнів у початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах ґрунтовно досліджено вітчизняними науковцями (О. Воронцова, Л. Гавриленко, В. Гаврилюк, М. Давидова, Н. Гузій, О. Коваль, А. Козир, С. Ліпська, Л. Ліхницька, Т. Сідлецька, Т. Танько, Г. Шостак, О. Щолокова та ін.). Психолого-педагогічні питання музичного навчання учнів-підлітків висвітлено в наукових працях Ю. Алієва, Л. Виготського, І. Гадалової, С. Науменко, Ж. Піаже, В. Петрушина, Б. Теплова, Дж. Уотсона, Г. Ципіна та ін. Багатоаспектність формування особистості підлітка засобами хорового співу розглянуто в працях А. Болгарського, О. Васильєвої, О. Раввінова та ін. Проте, проблема формування вокально-хорових навичок підлітків у початкових спеціалізованих навчальних закладах майже не актуалізувалась.

Вивчення досвіду вокально-хорової роботи з підлітками в позашкільних навчальних закладах виявили низку існуючих *суперечностей* між: зростаючими потребами суспільства у духовно-естетичному вихованні підростаючого покоління і традиційній вокально-хоровій підготовці підлітків; посиленням процесів інформаційно-комунікаційних технологій в освіті й низьким рівнем розробки та впровадження сучасних інтерактивних методів і мультимедійних технологій у процес вокально-хорового навчання підлітків; високими вимогами до вокально-хорової виконавської майстерності учнів і нерозробленістю методичного забезпечення формування вокально-хорових навичок підлітків у позашкільних навчальних закладах.

Актуальність та недостатність розробленості обраної проблеми в теоретичному і науково-методологічному аспектах, її теоретична і практична значущість зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: *“Формування вокально-хорових навичок підлітків у позашкільних навчальних закладах”*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики музичного мистецтва Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка і становить частину наукових тем: “Теоретико-методичні засади та інноваційні технології компетентнісно-орієнтованої мистецької освіти”, “Розвиток духовного потенціалу особистості в неперервній мистецькій освіті” (РК № 0116U003993). Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 2 від 27.02. 2014 р.) та узгоджено в Бюро Міжвідомчої Ради з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології НАПН України (протокол № 4 від 29. 04. 2014 р.).

Мета дослідження полягає в розробці, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці методики формування вокально-хорових навичок підлітків у початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах.

Об'єкт дослідження – процес вокально-хорового навчання підлітків у початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах.

Предмет дослідження – методика формування вокально-хорових навичок підлітків у процесі навчання в початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах.

Відповідно до мети, об'єкта і предмета дослідження були визначені такі **завдання**:

- проаналізувати актуальність, стан та розвиток досліджуваної проблеми в науковій літературі;
- розробити зміст і компонентну структуру вокально-хорових навичок з урахуванням вікових особливостей підлітків у процесі вокально-хорового навчання в початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах;
- обґрунтувати критерії, показники та встановити рівні сформованості вокально-хорових навичок підлітків у процесі навчання в початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах;
- окреслити принципи, визначити методи та педагогічні умови ефективного формування вокально-хорових навичок підлітків у процесі навчання в початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах;
- розробити організаційно-методичну модель формування вокально-хорових навичок підлітків у початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах;
- розробити, теоретично обґрунтувати, експериментально перевірити ефективність поетапної методики формування вокально-хорових навичок підлітків із застосуванням мультимедійних технологій на хорових заняттях в початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять філософські концепції художньо-естетичного виховання (В. Андрущенко, Г. Коломоєць,

О. Лосєв, В. Огнев'юк, Г. Сковорода та ін.); мистецтвознавчі та музично-педагогічні праці (Б. Асаф'єв, Б. Бобровський, Н. Герасимова-Персидська, Н. Гузій, В. Медушевський, Є. Назайкінський, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Сокол, О. Щолокова, Б. Яворський та ін.); теоретико-методологічні та психолого-педагогічні дослідження проблем формування особистості підлітка (Л. Виготський, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн, В. Бондар, І. Бех, І. Блонський, І. Кон, С. Полгородник, Т. Танько та ін.); дослідження психології музичних здібностей і музичної діяльності (А. Готсдинер, Г. Єржемський, Б. Теплов, В. Петрушин, Г. Ципін та ін.), особливостей вокально-хорового навчання підлітків (Л. Гавриленко, Н. Добровольська, О. Єременко, Д. Локшин, Н. Маслов, О. Михайліченко, Т. Овчиннікова, К. Пігров, В. Попов, В. Тевліна, П. Чесноков та ін.); педагогічні теорії загального музичного, вокально-хорового виховання, формування й удосконалення вокально-хорових навичок підлітків (В. Антонюк, А. Болгарський, Л. Гавриленко, Н. Гребенюк, Н. Добровольська, О. Єременко, А. Козир, Л. Ліхіцька, В. Морозов, Т. Овчиннікова, Д. Огороднов, Н. Орлова, К. Пігров, О. Раввінов, В. Соколов, В. Тевліна, Л. Тоцька, Г. Шостак та ін.).

Для досягнення мети та розв'язання поставлених завдань було використано комплекс загальнонаукових і спеціальних **методів** теоретичного, емпіричного і статистичного рівнів. *Теоретичні* – аналіз філософської, психологічної, науково-педагогічної, мистецтвознавчої, історичної, методичної літератури з метою наукового обґрунтування сутності досліджуваної проблеми; аналіз та узагальнення вітчизняного й зарубіжного педагогічного досвіду для виявлення основних тенденцій вокально-хорового навчання підлітків; аналіз навчальних програм, типових навчальних планів початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів, посібників, підручників, нотних хрестоматій та репертуарних збірок з метою виявлення суперечностей вокально-хорової підготовки підлітків; педагогічне проектування й моделювання для розроблення теоретичної моделі авторської методики; класифікація та порівняння з метою визначення критеріїв і показників сформованості вокально-хорових навичок у підлітків. *Емпіричні* – діагностування (анкетування, педагогічне спостереження, опитування, оцінювання) для виявлення реального стану сформованості вокально-хорових навичок підлітків у процесі навчання в початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах та визначення можливих способів удосконалення досліджуваного процесу; розроблення та експериментальне впровадження творчих завдань для розвитку вокально-хорових навичок підлітків з метою перевірки доцільності запропонованого педагогічного репертуару; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний) для перевірки ефективності наукових підходів та запропонованої методики. *Методи математичної статистики* для обробки отриманих даних педагогічного експерименту, їх аналізу, верифікації.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

вперше обґрунтовано принципи, педагогічні умови та методи поетапного формування вокально-хорових навичок підлітків у початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах із застосуванням мультимедійних технологій;

розроблено та експериментально перевірено методику поетапного формування вокально-хорових навичок підлітків в позашкільних мистецьких навчальних закладах на засадах аксіологічного, компетентнісного та праксеологічного підходів; визначено критерії, показники та рівні сформованості досліджуваного феномена.

Уточнено сутність, зміст та структуру вокально-хорових навичок, специфіку їх формування в підлітковому віці.

Доведено ефективність використання мультимедійних технологій навчання та зразків українського дитячого хорового мистецтва в процесі формування вокально-хорових навичок підлітків на хорових заняттях в початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах.

Подальшого розвитку набули методичні засади формування вокально-хорових навичок підлітків у позашкільній діяльності з урахуванням вікових особливостей розвитку голосового апарату в мутаційний та постмутаційний періоди; методичне забезпечення та засоби комплексної діагностики вокально-хорової підготовки підлітків у початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах; ідеї використання інтерактивних методів навчання та мультимедійних технологій у процесі вокально-хорового навчання учнів підліткового віку; методичні моделі організації та проведення репетиційної і концертно-виконавської діяльності учасників підліткових вокально-хорових колективів.

Практичне значення дослідження полягає в розробці та впровадженні в освітній процес позашкільних навчальних закладів методики поетапного формування вокально-хорових навичок підлітків. Основні теоретичні положення дисертації та результати експериментального дослідження можуть бути використані для оновлення змісту навчальних програм з вокально-хорового навчання підлітків у початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах, для розробки методичних рекомендацій з формування вокально-хорових навичок підлітків в умовах вокально-хорового навчання. Матеріали та результати дослідження можуть використовуватись у підготовці підручників та посібників, а також у практичній роботі викладачів хорових відділень ЦДЮТ і початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів під час викладання вокально-хорових хорових дисциплін: “Хоровий клас”, “Постановка голосу”, “Сольфеджіо”, “Музичний фольклор”, “Постановка музичних спектаклів”, “Початковий курс історії мистецтв”, вчителями музики загальноосвітніх шкіл у процесі вокально-хорової роботи з учнями.

Впровадження результатів дисертаційного дослідження здійснено в освітній процес Мар’янівської дитячої музичної школи імені І.С. Козловського (довідка № 62 від 31.10.2017 р.), Васильківського районного центру дитячої та юнацької творчості (довідка № 19 від 17.04.2018 р.), Куп’янської музичної школи №1 (довідка № 86 від 22.05.2018 р.), Добромільської дитячої музичної школи (довідка № 50 від 02.07.2018 р.), Калинівської дитячої школи мистецтв (довідка № 5/02-13 від 24.05.2018 р.).

Апробація результатів дослідження проходила у процесі виступів та обговорень результатів дисертаційного дослідження на *міжнародних* науково-

практичних конференціях: II, III і IV Міжнародні науково-практичні конференції “Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики XXI століття” (м. Київ, 2016, 2017, 2018 рр.); VII Міжнародна науково-практична конференція „Гуманістичні орієнтири мистецької освіти” (м. Київ, 2017 р.); Міжнародна конференція “Культурні та креативні індустрії: історія, теорія та сучасні практики” (м. Київ, 2017); Proceedings of the International Scientific Conference “Topical Issues of Science and Education” (Warsawa, Poland, 2017); Международная научно-практическая конференция “Перспективные научные разработки” /Międzynarodowa konferencja naukowo-praktyczna Obiecujące osiągnięcia naukowe Pedagogika (Варшава/Warszawa, 2017); *всеукраїнських*: I Всеукраїнська науково-практична конференція “Іван Козловський і Україна” (м. Київ, 2015); Всеукраїнська науково-практична конференція “Народна художня творчість у соціокультурному просторі України: історія та сьогодення (м. Київ, 2016); на засіданнях кафедри теорії та методики музичного мистецтва та щорічних звітних науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу, аспірантів і докторантів Київського університету імені Бориса Грінченка; на обласному засіданні секції вокально-хорових дисциплін методичного об’єднання викладачів початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів (шкіл естетичного виховання) Київської області (м. Київ, 2016 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення та результати дослідження висвітлено в 7 одноосібних науково-методичних працях, з них 5 – у фахових виданнях України з педагогіки, 2 статті в зарубіжних наукових виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (всього 255 найменувань). Загальний обсяг дисертаційного дослідження становить 257 сторінок, із них основного тексту – 187 сторінок. Робота містить 9 рисунків, 10 таблиць, що разом з додатками становлять 45 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

В **анотації** відображено основні результати дослідження; наукову новизну та практичне значення виконаної роботи; відомості про апробацію результатів дослідження; ключові слова.

У **вступі** обґрунтовано актуальність та доцільність обраної теми наукового дослідження, зв’язок з науковими плановими темами та директивними документами; визначено об’єкт, предмет, мету і завдання дослідження, теоретико-методологічну основу дисертації; визначено наукову новизну, теоретичну і практичну цінність дослідження; подано інформацію про апробацію та впровадження результатів дисертаційної роботи, наведено дані про публікації автора, структуру та обсяг дисертації.

У **першому розділі** – “*Теоретичні основи формування вокально-хорових навичок підлітків у позашкільних навчальних закладах*” – зроблено аналіз філософської, психолого-педагогічної, мистецтвознавчої літератури з проблеми

дослідження, представлено ретроспективний огляд вокально-хорових шкіл, виокремлено педагогічну сутність і розроблено структуру вокально-хорових навичок підлітків у початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах.

Аналіз філософських концепцій у галузі освіти й мистецтва (В. Андрущенко, Г. Коломоєць, О. Лосєв, В. Огнев'юк, Г. Сковорода та ін.) зумовив усвідомлення та підкреслення важливості музичного та хорового мистецтва у вихованні духовно-ціннісної та гармонійно-розвиненої особистості. На основі вивчення та аналізу наукових праць (О. Михайліченко, О. Васильєва, О. Єременко, С. Горбенко та ін.) розкрито особливості вокально-хорового навчання підлітків, визначено сутність традиції хорового співу, розкрито глибоке значення українського хорового мистецтва для розвитку підростаючого покоління. З'ясовано, що вокально-хорові навички, певним чином розвивались і формувались завдяки методу наслідування, співу в родинному колі, у процесі хорового навчання та виховання в період козацько-гетьманської доби, музичного навчання в братських школах, співу духовних творів на богослужіннях в церковних недільних школах, в хорових студіях та гуртках при центрах дитячої та юнацької творчості, в початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах (школах естетичного виховання).

Обґрунтовано, що початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади виконують роль біфункціональності в загальному і мистецькому розвитку підлітків. Вокально-хорове навчання в цих закладах розкриває широкі можливості для розвитку мистецько-культурного потенціалу учнів підліткового віку, зумовлює збагачення їх музичної і вокально-хорової культури, духовності, музично-творчого досвіду, підсилює прагнення зберігати і примножувати національні пісенні традиції та духовні цінності українського народу.

Аналіз наукових джерел (А. Болгарський, Л. Гавриленко, Н. Добровольська, О. Єременко, Д. Локшин, Н. Маслов, О. Михайліченко, Т. Овчиннікова, К. Пігров, В. Попов, О. Равнінов, В. Тевліна, Ю. Юцевич та ін.) уможливив розкриття сутності, структури вокально-хорових навичок та надання характеристики віковим особливостям розвитку голосу підлітків. Означено, що майстерне оволодіння вокально-хоровими навичками є основою вокально-хорової компетентності підлітків в процесі навчальної та концертної діяльності. Обґрунтовано особливості вокально-хорового навчання підлітків в початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах, що полягають у спеціальному та індивідуальному підходах на хорових заняттях з урахуванням вікових природних змін у розвитку та функціонуванні голосу підлітків під час *домутаційного*, *мутаційного* та *постмутаційного* періодів; підсиленні вимог щодо охорони голосу та дбайливого ставлення до голосових можливостей підлітків; врахуванні психолого-педагогічних та індивідуальних якостей особистості учня-підлітка.

Узагальнення напрацьованого в досліджуваній сфері науково-методичного і практичного досвіду уможливило визначення сутності вокально-хорових навичок як однієї з мистецько-освітніх компетенцій учасника підліткового

хорового колективу. Дефініція “**вокально-хорові навички підлітків**” трактується як *автоматизовані дії співака, які забезпечують інтонаційно чисте та художньо-виразне виконання своєї хорової партії, слуховий самоконтроль власного голосу та голосу інших, ансамбль з іншими хоровими партіями відповідно до хорової звучності певного музичного твору та вимог диригента*. Структура вокально-хорових навичок підлітків охоплює взаємозв’язок *емоційно-мотиваційного, когнітивно-процесуального, діяльнісно-виконавського, оцінювально-самостійного* компонентів.

Визначено пріоритетні функції вокально-хорового навчання підлітків: *світоглядну, особистісно-фізіологічну, креативну*.

У другому розділі – “*Науково-методичні засади формування вокально-хорових навичок підлітків у позашкільних навчальних закладах*” – подано теоретичне обґрунтування організаційно-методичної моделі формування вокально-хорових навичок підлітків на хорових заняттях у початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах. Представлено критеріальний апарат дослідження, на основі якого виявлено рівні сформованості вокально-хорових навичок підлітків в початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах. Визначено провідні методологічні підходи, принципи, педагогічні умови формування вокально-хорових навичок підлітків у процесі вокально-хорового навчання.

Для діагностування сформованості вокально-хорових навичок підлітків розроблено критеріальний апарат з урахуванням змістових характеристик структурних компонентів досліджуваного феномена.

Критерієм емоційно-мотиваційного компонента визначено *ступінь сформованості потягу до вокально-хорового мистецтва* (показники: наявність інтересу до вокально-хорового навчання; прояв позитивно-емоційного ставлення до вокально-хорового мистецтва; здатність до вияву емоційно-психологічного настрою у вокально-хоровій діяльності). Критерієм когнітивно-процесуального компонента є *ступінь оволодіння вокально-хоровими навичками* (показники: наявність вокально-хорової компетентності; точність звукоутворення; чистота інтонування; володіння чіткою дикцією та ясною співацькою артикуляцією; уміння використання ансамблевого звучання в хорі; розкриття композиційної побудови твору). Критерієм діяльнісно-виконавського компонента визначено *міру здатності підлітків до майстерного виконання вокально-хорових творів* (показники: уміння сценічного втілення художнього образу вокально-хорового твору; спроможність до емоційно-художньої виразності під час концертних виступів; прояв творчої активності в навчальній та концертно-виконавській діяльності). Критерієм оцінювально-самостійного компонента є *ступінь власного оцінювання виконання вокально-хорових творів* (показники: здатність до правильного оцінювання якості звучання власного голосу та голосу інших (співставлення, порівняння, слуховий самоконтроль та самооцінка); інтерпретація та коригування виконання хорових творів; наявність артистичних умінь).

Методологічною основою розробки методичної моделі формування вокально-хорових навичок підлітків визначено *аксіологічний, компетентнісний*

та праксеологічний **підходи**. Обґрунтовано **принципи** формування вокально-хорових навичок підлітків у початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах: *позитивної емоційності, систематичності та послідовності; національно-патріотичного виховання підлітків засобами вокально-хорового мистецтва; врахування вікових особливостей підлітків; активізації музично-творчої діяльності; імпровізаційності; результативності.*

Означені положення стали основою для визначення **педагогічних умов** формування вокально-хорових навичок підлітків у початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах, а саме: *створення позитивно-мотиваційної та творчої атмосфери хорових занять; забезпечення систематичності та інтегративності хорового навчання підлітків у єдності з постійним спонуканням його до самоконтролю і самооцінки; підтримка творчої ініціативності, самостійності, індивідуальності та креативності; сприяння розширенню музичного досвіду та творчого потенціалу підлітків; постійна спрямованість учнів на оприлюднення результатів вокально-хорової роботи.*

Створення позитивно-мотиваційної та творчої атмосфери хорових занять є важливою умовою мистецького навчання, орієнтує викладача і підлітків на спільний пошук хорового репертуару, творчий пошук інтерпретації хорового твору, спонукання до індивідуально-креативного самовираження у вокально-хоровій діяльності. Мотиваційна спрямованість на музично-виконавські та соціально-комунікативні якості вокально-хорового навчання.

Забезпечення систематичності та інтегративності хорового навчання підлітків у єдності з постійним спонуканням його до самоконтролю і самооцінки передбачає поєднання чинників зовнішнього впливу на формування вокально-хорових навичок підлітків із активізацією внутрішніх резервів саморозвитку та стимулювання мистецько-оцінювальної діяльності учня. Поглиблення та систематизація мистецьких знань.

Підтримка творчої ініціативності, самостійності, індивідуальності та креативності забезпечує особистісне мистецьке зростання підлітків, розкриває їх потенційні можливості, спонукає до підвищення самоосвіти та прояву власного “Я” у творчій діяльності, актуалізує особистісно-ціннісне ставлення до якісного виконання вокально-хорових творів. Впровадження інтерактивного навчання.

Сприяння розширенню музичного досвіду та творчого потенціалу підлітків забезпечує активізацію сфери емоційних вражень учнів, інтелектуального розвитку та набуття вокально-хорової виконавської майстерності. Поглиблення обізнаності в хоровому репертуарі, що зумовлюються використанням індивідуального та групового підходів для забезпечення цілісності вокально-хорового навчання підлітків у позашкільних спеціалізованих мистецьких навчальних закладах.

Постійна спрямованість учнів на оприлюднення результатів вокально-хорової роботи уможливорює уникнення серйозних емоційних душевних хвилювань підлітків у процесі виконання музичних творів шляхом якісної вокально-хорової підготовки. Спрямованість на концертно-виконавську діяльність (концертні, конкурсні показові виступи).

На основі вищезазначених педагогічних умов передбачено використання таких **методів**: *традиційно-базові* (навчальні – музично-теоретичні дисципліни, сольний спів, хоровий спів (спів народних, класичних, академічних, джазових, сучасних вокально-хорових творів), музичний фольклор, ансамбль); *словесні* (бесіди, пояснення); *наочні* (демонстраційні), *практичні* (робота над вокально-хоровими навичками, репетиції, концертно-виконавська діяльність, участь у академічних концертах, фестивалях, конкурсах); *мотиваційні* (спонукальні, творчі завдання, дидактичні ігри, евристичні); *інтерактивні* (метод проектів, створення портфоліо проектів, аудіо-метод, відео-метод, Internet-метод, On-line метод (Skype, Face-time); *ігрові* (творчі завдання, театралізація, театральні постановки опер, оперет); *імпровізаційні*: вокальні, вокально-хорові, рухові комбінації та ін.; *рефлексивні* (самооцінка, самозвіти); *розвивально-виховні* (слухання різножанрової музики, відвідування концертів, музичних вистав, театрів, філармонії, музичних вечорів, фестивалів, конкурсів). Зазначені методи сприятимуть послідовному проведенню педагогічної роботи з формування вокально-хорових навичок підлітків в початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах.

Основними *формами* роботи визначено: індивідуальні, групові, творчо-активні, колективні та ін. У розділі обґрунтовано необхідність послідовного проведення педагогічної роботи означеного напрямку згідно мотиваційно-пізнавального, когнітивно-процесуального, творчо-діяльнісного та коригувально-оцінного *етапів*. Окреслені педагогічні підходи, принципи, умови, етапи проведення педагогічної роботи, розроблені форми та методи склали основу методичного забезпечення формування вокально-хорових навичок підлітків у спеціалізованих мистецьких навчальних закладах та уможливили обґрунтування методичної моделі формування досліджуваного феномена (Рис. 1).

У **третьому розділі** – “*Дослідно-експериментальне дослідження методики формування вокально-хорових навичок підлітків на хорових заняттях в позашкільних навчальних закладах*” – презентовано поетапну методику формування вокально-хорових навичок підлітків; висвітлено хід і результати констатувального та формувального етапів дослідно-експериментальної роботи.

На основі розроблених критеріїв та показників було проведено констатувальний експеримент з метою виявлення реального стану сформованості вокально-хорових навичок підлітків у позашкільних навчальних закладах. Використовувались такі *діагностичні методи*: опитування, анкетування, спостереження, творчі завдання, самооцінки, обговорення тощо.

Дослідно-експериментальна робота відбувалась в початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах на базі Калинівської дитячої школи мистецтв, Мар’янівської дитячої музичної школи імені І. С. Козловського, Куп’янської музичної школи №1, Добромільської дитячої музичної школи, в Центрі дитячої та юнацької творчості Васильківського району Київської області.

Модель формування вокально-хорових навичок підлітків у позашкільних навчальних закладах			
Мета: формування вокально-хорових навичок підлітків у позашкільних навчальних закладах			
Методологічні підходи: аксіологічний, компетентнісний, праксеологічний	Принципи: позитивної емоційності, систематичності та послідовності; національно-патріотичного виховання підлітків засобами вокально-хорового мистецтва; врахування вікових особливостей підлітків; активізації музично-творчої діяльності; імпровізаційності; результативності		Функції: світоглядна; особистісно-фізіологічна; креативна
Структурні компоненти: емоційно-мотиваційний, когнітивно-процесуальний, діяльнісно-виконавський, оцінювально-самостійний.			
Критерії та показники			
Ступінь сформованості потягу до вокально-хорового мистецтва наявність інтересу до вокально-хорового навчання; прояв позитивно-емоційного ставлення до вокально-хорового мистецтва; здатність до вияву емоційно-психологічного настрою у вокально-хоровій діяльності	Ступінь оволодіння вокально-хоровими навичками наявність вокально-хорової компетентності (співацька постава; володіння правильним співацьким диханням; точність звукоутворення (атака звука); чистота інтонування; володіння чіткою дикцією та ясною співацькою артикуляцією); уміння використання ансамблевого звучання в хорі (динамічна виразність; метро-ритмічна точність виконуваного твору); розкриття композиційної побудови твору (виразне фразування; яскрава передача образного змісту вокально-хорового твору)	Міра здатності до професійного виконання вокально-хорових творів уміння сценічного втілення художнього образу вокально-хорового твору; спроможність до емоційно-художньої виразності під час концертних виступів; прояв творчої активності у навчальній та концертно-виконавській діяльності	Ступінь власного оцінювання виконання вокально-хорових творів здатність до правильного оцінювання якості звучання власного голосу та голосу інших (співставлення, порівняння, слуховий самоконтроль та самооцінка); інтерпретація та коригування виконання хорових творів; виявлення артистичних умінь
Рівні: низький, середній, достатній, відносно високий.			
Педагогічні умови: створення позитивно-мотиваційної та творчої атмосфери хорових занять, забезпечення систематичності та інтегративності хорового навчання підлітків у єдності з постійним спонуванням його до самоконтролю і самооцінки, підтримка творчої ініціативності, самостійності, індивідуальності та креативності, сприяння розширенню музичного досвіду та творчого потенціалу підлітків, постійна спрямованість учнів на оприлюднення результатів вокально-хорової роботи			
Форми: індивідуальні, групові, творчо-активні, колективні та ін.		Методи та засоби: традиційно-базові (навчальні, словесні, наочні, практичні), мотиваційні, інтерактивні, ігрові, імпровізаційні, рефлексивні, розвивально-виховні; інформаційно-комунікативні. мультимедійні	
Етапи формування: мотиваційно-пізнавальний, когнітивно-процесуальний, творчо-діяльнісний, коригувально-оцінний			
Результат: якісна сформованість вокально-хорових навичок підлітків у позашкільних навчальних закладах			

Рис. 1. Модель формування вокально-хорових навичок підлітків у позашкільних навчальних закладах

На різних етапах проведення експерименту було залучено 287 респондентів, з них – 185 підлітків (у тому числі 48 учнів-підлітків контрольної групи (КГ), 46 підлітків в експериментальній групі (ЕГ)), 28 викладачів хорових дисциплін, 9 керівників вокальних та хорових колективів початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів, 65 батьків.

У процесі констатувального експерименту виявлено *рівні* сформованості вокально-хорових навичок підлітків у позашкільних навчальних закладах (відносно високий, достатній, середній та низький) з наданням якісних та кількісних характеристик.

Відносно високий рівень. Учні мають сформовану мотивацію до вокально-хорових занять, виявляють постійний інтерес мистецтва, володіють знаннями та співацькими вміннями. У вокально-хоровому виконанні підлітків присутні всі показники сформованості вокально-хорових навичок: співацька постава, точність звукоутворення, звуковедення (чистота та точність унісону, чистота інтонування, чітка дикція та ясна артикуляція), висока позиція звука протягом виконання твору, наявність правильного співацького дихання, атака звука відповідає характеру твору, наявність кантিলени, точне відтворення ритму, темпу, вільне звукоутворення, вмиле фразування, музичне та виразно-емоційне виконання хорового твору. Учні демонструють високу сценічну, художньо-виконавську культуру, естетичний зовнішній вигляд. Вони творчо підходять до вокально-хорових занять, створюють власні композиції, а також аранжування та обробки для хору, інструментальних і вокальних ансамблів тощо. Постійно відвідують музичні концерти, театральні вистави, опери, балети, фестивалі, конкурси.

Достатній рівень. Учні демонструють сформовану мотивацію до розвитку голосу, досить серйозно ставляться до відвідування вокально-хорових занять. Знання елементарних вокально-хорових компетентностей дещо поверхове. Під час виконання творів трапляється неточне інтонування вокальної мелодії, переважає головне резонування (висока співацька позиція), правильне співацьке дихання, чіткість вимови приголосних та наспівність голосних (дикція та артикуляція), сформована навичка „тягнути” звук, точна передача ритму та темпу, природне звукоутворення, вдається виконання з умілим фразуванням, присутня недостатня емоційність, сценічна і художньо-виконавська культура. Але є сильне бажання покращувати свої вокальні можливості в процесі вокально-хорової концертно-виконавської діяльності. Несистематично відвідують театри, музичні вистави.

Середній рівень. Учні демонструють недостатньо сформовану мотивацію до власного вокального розвитку, до систематичного відвідування занять. Нехтують правилами охорони голосу (занадто гучно співають, кричать), несистематично відвідують хорові заняття, недосконало або майже не вчать хорові партії. Знання з вокальної методики обмежені, фрагментарні. Не завжди контролюють власне звучання, дають поверхову та неточну характеристику співу інших. У виконанні присутня неточність відтворення окремих звуків вокальної мелодії, нестабільність високої співацької позиції, не вироблені навички правильної атаки звуку, недостатнє володіння співацьким диханням, не

завжди виразна дикція та артикуляція, нестабільне володіння співом кантилена, неузгоджена робота голосового апарату (скутість нижньої щелепи чи горловий спів), неемоційне виконання, неяскраве тембральне забарвлення, недостатньо розвинена художньо-виконавська культура. Певним чином проявляють творчий підхід. Досить рідко відвідують театри, музичні вистави та концерти.

Низький рівень. У підлітків відсутнє прагнення до систематичного вокального навчання, відвідують заняття переважно за вимогою батьків. Знання з музичного та вокально-хорового мистецтва учнів-підлітків неповні, обмежений вокально-слуховий контроль. Під час виконання творів проявляється нестабільна інтонація, брак високої співацької позиції (спів „на горлі”, „носовий призвук”), „в’яла” атака звука, недостатнє володіння співацьким диханням (переважає ключичне дихання), відсутній кантиленний спів, невиразна вокальна мова, неясна артикуляція та нечітка дикція, допускаються неточності у відтворенні ритму та темпу творів, відсутнє уміння фразування, нерозвинена виконавська культура. Відсутній прояв до творчих завдань. Байдужість до відвідування концертів, театрів, музичних вистав.

Результати констатувального експерименту засвідчили переважання низького і середнього рівнів сформованості вокально-хорових навичок підлітків у позашкільних навчальних закладах.

Розроблена *методика* формування вокально-хорових навичок підлітків у позашкільних навчальних закладах охоплює чотири етапи проведення педагогічної роботи, а саме: мотиваційно-пізнавальний, когнітивно-процесуальний, творчо-діяльнісний, коригувально-оцінний. Мета *мотиваційно-пізнавального етапу* – формування позитивної мотивації та стимулювання інтересу підлітків до вокально-хорового мистецтва, до пізнання розмаїття жанрів, стилів та видів мистецтва. На цьому етапі використано *методи*: стимулювання мотивації, розвитку пізнавального інтересу, методи інтерактивної навчальної діяльності; наочні, творчо-практичні, проблемно-пошукові, креативні, музично-дидактичні ігри; методи проектів, контролю і самоконтролю тощо.

Когнітивно-процесуальний етап зорієнтовано на поглиблення мистецьких і вокально-хорових знань підлітків, збагачення музичного досвіду. На цьому етапі формування вокально-хорових навичок підлітків застосовано наступні методи: усвідомлення дії (навички), вивчення, виконання, метод виправлення; наочні, практичні, порівняльні, процесуальні методи; сприйняття, аналіз, оцінювання творів хорового мистецтва; написання власних аранжувань та обробок на запропоновані викладачем музичні твори; метод творчих завдань із застосуванням музичних інструментів; методи контролю і самоконтролю.

Творчо-діяльнісний етап передбачає проведення педагогічної роботи з підлітками над майстерним виконанням вокально-хорових творів, інтерпретацією хорових творів, активізацію творчих проявів підлітків – написання власних пісень (на задані або власні вірші) та аранжувань; синкретичну єдність виконання фольклорних постановок, активного застосування музичного фольклору, театралізації, фольк-постановки пісень (вертепи, колядування, веснянки, купальські та ін.). На цьому етапі застосовано

методи стимулювання інтересу; практичні, проблемно-пошукові, інтерактивні методи; ігрові, дидактичні, креативні; метод театралізації; методи імпровізації; методи контролю і самоконтролю. Організаційні форми роботи: індивідуальна, по-партіях та групова, мультимедійні презентації, творчі конкурси, академічні, тематичні, звітні концерти (концертно-виконавська діяльність).

На *коригувально-оцінному* етапі проводилось оцінювання підлітками якості звучання власного голосу та голосу інших, академічних та концертних виступів. Активно застосувались аудіо та відеозаписи, проводилась корекція виконання вокально-хорових творів, активізація творчих задумів та артистичних проявів тощо. Основними методами були: самооцінювання; оцінювання однолітками, друзями, вчителями; аналіз, порівняння, співставлення, обґрунтування зауважень та недоліків з подальшим виправленням усіх неточностей; метод проектів; аудіо, відео, Internet-методи; метод запису та відтворення звучання, творчо-коригувальні завдання, а також методи повторення, закріплення; високохудожнього, майстерного виконання вокально-хорових творів, метод автоматизації набутих вокально-хорових навичок тощо.

Під час проведення формувального експерименту було здійснено три діагностувальні зрізи (початковий, проміжний, підсумковий). Результати формувального експерименту засвідчили істотне динамічне підвищення кожного зі структурних компонентів вокально-хорових навичок експериментальної групи, а отже – ефективність запропонованої методики.

Динаміку зміни рівнів сформованості вокально-хорових навичок в позашкільних навчальних закладах на заключному етапі дослідження зафіксовано у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка зміни рівнів сформованості вокально-хорових навичок підлітків КГ та ЕГ у позашкільних навчальних закладах (у %)

Рівні сформованості	Констатувальний експеримент		Підсумковий зріз після проведення формувального експерименту		Динаміка зміни рівнів	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Відносно високий	2,08	4,35	12,5	25,54	+10,42	+21,19
Достатній	10,42	10,87	21,35	39,13	+10,93	+28,26
Середній	47,92	43,48	36,98	21,74	-10,94	-21,74
Низький	39,58	41,3	29,17	13,59	-10,41	-27,71

Таким чином, отримані результати дослідно-експериментальної роботи підтвердили змістову насиченість та ефективність запропонованої поетапної методики формування вокально-хорових навичок підлітків. Після першого

етапу експерименту вже спостерігалось значне підвищення рівня мотивації учнів, їх зацікавленості у формуванні вокально-хорових навичок. Це позначилось на активізації їх вокальної та художньо-творчої діяльності, на якості виконаних завдань, ставленні до виконання вокально-хорових творів. Завдяки створеним педагогічним умовам та запропонованим методам навчання відбулося поступове підвищення рівня сформованості всіх компонентів. На основі методів математичної статистики та порівняння результатів КГ та ЕГ встановлено результативність запропонованої поетапної методики формування вокально-хорових навичок підлітків у позашкільних навчальних закладах, що дає підстави зробити висновок про доцільність її впровадження в освітній процес.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено результати теоретичного узагальнення та практичного вирішення проблеми формування вокально-хорових навичок підлітків, що знайшло відображення в розробці та експериментальній перевірці поетапної методики формування вокально-хорових навичок підлітків у позашкільних навчальних закладах на основі аксіологічного, компетентнісного та праксеологічного підходів. Результати експериментального дослідження засвідчили вирішення поставлених завдань і дали підстави зробити такі **висновки:**

1. Актуальність дослідження проблеми формування вокально-хорових навичок підлітків у позашкільних навчальних закладах обумовлена новими пріоритетами розвитку мистецької освіти, що орієнтують на художньо-естетичний розвиток учнів. Особливої значущості набуває проблема вокально-хорового навчання учнів-підлітків на матеріалі народної творчості та українських вокально-хорових творів. Залучення підлітків до активної музично-творчої та вокально-хорової діяльності на засадах національного та світового мистецтва сприяє всебічному, гармонійному розвитку особистості, креативності, духовності, толерантності, формуванню ціннісних орієнтацій, естетичних ідеалів.

2. Зміст й особливості вокально-хорового навчання підлітків у початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах полягає в спеціальному та індивідуальному підходах на хорових заняттях з урахуванням вікових природних змін у розвитку та функціонуванні голосу підлітків під час домутаційного, мутаційного та постмутаційного періодів; підсиленні вимог щодо охорони голосу та дбайливого ставлення до голосових можливостей підлітків; врахуванні психолого-педагогічних та індивідуальних якостей особистості учня-підлітка. У дослідженні вокально-хорові навички підлітків визначено як автоматизовані дії співака, які забезпечують інтонаційно чисте та художньо-виразне виконання своєї хорової партії, слуховий самоконтроль власного голосу та голосу інших, ансамбль з іншими хоровими партіями відповідно до хорової звучності певного музичного твору та вимог диригента. Структура вокально-хорових навичок підлітків охоплює взаємозв'язок

емоційно-мотиваційного, когнітивно-процесуального, діяльнісно-виконавського, оцінювально-самостійного компонентів. Визначено пріоритетні функції у вокально-хоровому навчанні підлітків: *світоглядна, особистісно-фізіологічна, креативна*.

3. Розроблено критерії та показники сформованості вокально-хорових навичок підлітків у відповідності до структури досліджуваного феномена: *ступінь сформованості потягу до вокально-хорового мистецтва* (показники: наявність інтересу до вокально-хорового навчання; прояв позитивно-емоційного ставлення до вокально-хорового мистецтва; здатність до вияву емоційно-психологічного настрою у вокально-хоровій діяльності); *ступінь оволодіння вокально-хоровими навичками* (показники: наявність вокально-хорової компетентності; точність звукоутворення; чистота інтонування; володіння чіткою дикцією та ясною співацькою артикуляцією; уміння використання ансамблевого звучання в хорі; розкриття композиційної побудови твору); *міра здатності до майстерного виконання вокально-хорових творів* (показники: уміння сценічного втілення художнього образу вокально-хорового твору; спроможність до емоційно-художньої виразності під час концертних виступів; прояв творчої активності у навчальній та концертно-виконавській діяльності); *ступінь власного оцінювання виконання вокально-хорових творів* (показники: здатність до правильного оцінювання якості звучання власного голосу та голосу інших (співставлення, порівняння, слуховий самоконтроль та самооцінка); інтерпретація та коригування виконання хорових творів; виявлення артистичних умінь). Згідно означених критеріїв та показників визначено *рівні* сформованості вокально-хорових навичок підлітків: відносно високий, достатній, середній та низький.

4. Обґрунтовано *принципи* формування вокально-хорових навичок підлітків у початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах: позитивної емоційності, систематичності та послідовності, національно-патріотичного виховання підлітків засобами вокально-хорового мистецтва, врахування вікових особливостей підлітків, активізації музично-творчої діяльності, імпровізаційності, результативності. Означені положення стали основою розробки *педагогічних умов* формування вокально-хорових навичок підлітків у початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах, а саме: створення позитивно-мотиваційної та творчої атмосфери хорових занять; забезпечення систематичності та інтегративності хорового навчання підлітків у єдності з постійним спонуканням його до самоконтролю і самооцінки; підтримка творчої ініціативності, самостійності, індивідуальності та креативності; сприяння розширенню музичного досвіду та творчого потенціалу підлітків; постійна спрямованість учнів на оприлюднення результатів вокально-хорової роботи. Визначено комплекс методів формування вокально-хорових навичок підлітків у процесі навчання в початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах: *традиційно-базові* (навчальні – музично-теоретичні дисципліни, сольний спів, хоровий спів (спів народних, класичних, академічних, джазових, сучасних вокально-хорових творів), музичний фольклор, ансамбль); *словесні* (бесіди, пояснення); *наочні* (демонстраційні),

практичні (робота над вокально-хоровими навичками, репетиції, концертно-виконавська діяльність, участь у академічних концертах, фестивалях, конкурсах); *мотиваційні* (спонукальні, творчі завдання, дидактичні ігри, евристичні); *інтерактивні* (метод проектів, створення портфоліо проектів, аудіо-метод, відео-метод, Internet-метод, On-line метод (Skype, Face-time); *ігрові* (творчі завдання, театралізація, театральні постановки опер, оперет); *імпровізаційні*: вокальні, вокально-хорові, рухові комбінації та ін.; *рефлексивні* (самооцінка, самозвіти); *розвивально-виховні* (слухання різножанрової музики, відвідування концертів, музичних вистав, театрів, філармонії, музичних вечорів, фестивалів, конкурсів).

5. Розроблено методичну модель формування вокально-хорових навичок підлітків, що охоплює мету, завдання, підходи, структурні компоненти, принципи, педагогічні умови, форми та методи педагогічної роботи в послідовності її проведення згідно чотирьох етапів: мотиваційно-пізнавального, когнітивно-процесуального, творчо-діяльнісного, коригувально-оцінного.

6. Розроблена поетапна методика формування вокально-хорових навичок підлітків успішно апробована в перебігу формувального експерименту. Методика ґрунтувалася на аксіологічному, компетентнісному та праксеологічному підходах; передбачала використання мультимедійних технологій у процесі вокально-хорового навчання підлітків та поетапність проведення педагогічної роботи з формування вокально-хорових навичок (мотиваційно-пізнавальний, когнітивно-процесуальний, творчо-діяльнісний, коригувально-оцінний етапи).

Мотиваційно-пізнавальний етап підпорядковується формуванню позитивної мотивації та стимулювання інтересу підлітків до вокально-хорового мистецтва, до пізнання розмаїття жанрів, стилів та видів мистецтва. На цьому етапі використовуються *методи* стимулювання, розвитку пізнавального інтересу; інтерактивні; наочні; творчо-практичні; проблемно-пошукові; креативні; музично-дидактичні ігри; методи проектів; контролю і самоконтролю.

Когнітивно-процесуальний етап зорієнтований на поглиблення мистецьких і вокально-хорових знань підлітків, збагачення музичного досвіду. Застосовано такі *методи* формування вокально-хорових навичок підлітків: усвідомлення дії (навички), вивчення та виконання вокально-хорових творів, метод виправлення; порівняльні, процесуальні методи; сприйняття, аналізу, оцінювання творів хорового мистецтва; написання власних аранжувань та обробок на запропоновані викладачем музичні твори; метод творчих завдань із застосуванням музичних інструментів, методи контролю і самоконтролю.

Творчо-діяльнісний етап передбачає проведення педагогічної роботи з підлітками над майстерним виконанням та інтерпретацією вокально-хорових творів, активізацію творчих проявів підлітків (написання власних пісень на задані або власні вірші; аранжування), синкретичну єдність виконання фольклорних постановок, активного застосування музичного фольклору, театралізації, фольк-постановки пісень (вертепи, колядування, веснянки, купальські та ін.). На цьому етапі застосовуються методи практичні,

проблемно-пошукові, інтерактивні, імпровізаційні, методи самостійності, театралізації, дидактичні, ігрові, креативні та методи контролю і самоконтролю.

На коригувально-оцінному етапі проводиться оцінювання підлітками якості звучання власного голосу та голосу інших, академічних та концертних виступів. Активно застосовуються аудіо та відеозаписи, проводиться корекція виконання вокально-хорових творів, активізація творчих задумів та артистичних проявів. Основні методи: аналіз, порівняння, співставлення, обґрунтування зауважень та недоліків з подальшим виправленням усіх неточностей, метод проектів; аудіо, відео, Internet методи; метод запису та відтворення, творчо-коригувальні завдання, а також методи повторення, закріплення, метод автоматизації набутих вокально-хорових навичок, майстерного виконання вокально-хорових творів.

Результати дослідно-експериментальної роботи дали можливість зафіксувати позитивну динаміку зростання рівнів сформованості вокально-хорових навичок підлітків в експериментальній групі порівняно з контрольною та доводять ефективність запропонованої поетапної методики. Мета наукового пошуку досягнута, поставлені завдання виконано.

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми. Подальших наукових розробок потребують питання формування вокально-хорових навичок підлітків з використанням мультимедійних технологій у процесі роботи над сучасним вокально-хоровим репертуаром, формування вокально-хорової культури підлітків у початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах.

Результати дослідження відображено в таких публікаціях:

1. Атамасенко Н.О. Вокально-хорові навички підлітків у позашкільних навчальних закладах: категоріальний аналіз проблеми. / Атамасенко Н.О. // Наукове видання “Проблеми сучасної педагогічної освіти”, серія “Педагогіка і психологія”. Випуск 45. Частина 2. – Ялта, 2014. - С. 5-10.
2. Атамасенко Н.О. Теоретичні аспекти формування вокально-хорових навичок підлітків у позашкільних навчальних закладах / Атамасенко Н.О. // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : Збірник наукових праць. – Вип. 16 (21). Частина 2. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – С. 182-187.
3. Бабіченко Н.О. Початкові спеціалізовані навчальні мистецькі заклади в системі неперервної мистецької освіти / Бабіченко Н.О. // Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі : науковий журнал / Київ. ун-т ім. Б. Грінченка ; редкол.: Олексюк О.М. (наук.ред.), Хоружа Л.Л. (заст. наук. ред.), Бондаренко Л.А. (відп. секр.), Кевішас І. та ін. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. — С. 54-58.
4. Бабіченко Н.О. Методичні засади формування вокально-хорових компетенцій підлітків у позашкільних навчальних закладах / Бабіченко Н.О. // Науковий часопис Національного педагогічного

- університету імені М.П.Драгоманова Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти :Збірник наукових праць. – Вип. 22 (27). Частина 2. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. – С. 153-158.
5. Бабіченко Н.О. Особливості вокально-хорового навчання підлітків у позашкільних навчальних закладах / Бабіченко Н.О. // Професійна мистецька культура: виклики ХХІ століття : зб. наук. праць за заг. ред. Огнев'ка В.О.; [редкол.: В.О. Огнев'юк, Н.М. Віннікова, К.Ю. Бацак, О.М. Олексюк та ін.] – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. – С. 488-495.
 6. Бабіченко Н.О. Народні пісенні традиції у формуванні вокально-хорових навичок підлітків в позашкільних навчальних закладах / BabichenkoN.O. // Zbiór artykułów naukowych obiecujące osiągnięcia naukowe pedagogika. Warszawa (PL) 2017, p. 6-10.
 7. BabichenkoN.O. Forming of vocal-choral skills of teenagers in extra-curricular activity / BabichenkoN.O. // Proceedings of the International Scientific Conference “Topical Issues of Science and Education”- 2017, Warsaw, Poland. Vol.5, p. 103-108.

АНОТАЦІЇ

Бабіченко Н.О. Формування вокально-хорових навичок підлітків у позашкільних навчальних закладах. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, 2018.

У дисертації досліджено актуальну проблему сучасної теорії та практики – формування вокально-хорових навичок підлітків у системі позашкільної мистецької освіти. У роботі проведено ретроспективний аналіз розвитку вокально-хорового мистецтва в Україні. Розроблено компонентну структуру означеного феномена на засадах аксіологічного, компетентнісного, праксеологічного підходів в єдності емоційно-мотиваційного, когнітивно-процесуального, діяльнісно-виконавського та оцінювально-самостійного компонентів.

Розроблено методичну модель формування вокально-хорових навичок підлітків та обґрунтовано педагогічні умови формування вокально-хорової компетентності з врахуванням вікових особливостей підлітків. Експериментально перевірена авторська модель формування означеного феномена, що передбачає поетапне використання запропонованої методики під час формування вокально-хорових навичок підлітків з використанням музичного фольклору, мультимедійних технологій та інтерактивних методів навчання. Результатами дослідження підтверджено ефективність запропонованої методики та впроваджено в освітній процес позашкільних навчальних закладів художньо-естетичного спрямування: центр дитячої та юнацької творчості, початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади, мистецькі школи, позашкільні навчальні заклади.

Ключові слова: вокально-хорові навички, підлітки, позашкільні навчальні заклади, початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади, поетапна методика.

Бабиченко Н.А. Формирование вокально-хоровых навыков подростков во внешкольных учебных заведениях. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова, Киев, 2018.

В диссертации исследована актуальная проблема современной теории и практики - формирование вокально-хоровых навыков подростков в системе внешкольного художественного образования. В работе проведен ретроспективный анализ развития вокально-хорового искусства в Украине. Разработана компонентная структура отмеченного феномена на принципах аксиологии, компетентносного, праксеологического подходов в единстве эмоционально-мотивационного, когнитивно-процессуального, деятельно-исполнительного и оценочно-самостоятельного компонентов.

Разработана методическая модель формирования вокально-хоровых навыков подростков и обоснованы педагогические условия формирования вокально-хоровой компетентности с учетом возрастных особенностей подростков. Экспериментально проверена авторская модель формирования отмеченного феномена, что предусматривает поэтапное использование предложенной методики во время формирования вокально-хоровых навыков подростков с использованием музыкального фольклора, мультимедийных технологий и интерактивных методов обучения. Результативно подтверждена эффективность предложенной методики и внедрены в образовательный процесс внешкольных учебных заведений художественно-эстетического направления центра детского и юношеского творчества, начальные специализированные художественные учебные заведения, художественные школы, внешкольные учебные заведения.

Ключевые слова: вокально-хоровые навыки, подростки, внешкольные учебные заведения, начальные специализированные художественные учебные заведения, поэтапная методика.

Babichenko N.O. Forming of vocal-choral skills of teenagers in extra-curricular educational establishments. - The manuscript.

Dissertation for the degree of a candidate of pedagogical sciences on the specialty 13.00.02 - theory and methods of musical education. - National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, 2018.

In the dissertation the actual problem of modern theory and practice - formation of vocal-choral skills of teenagers in the system of extra-curricular artistic education is researched. In this work a retrospective analysis of the development of vocal-choral art in Ukraine was conducted. The component structure of this phenomenon is developed on the basis of axiological, competence and praxeological approaches in

the unity of emotionally-motivational, cognitive-procedural, activity-performance and evaluation-independent components.

The methodical model of formation of vocal-choral skills of adolescents is developed and the pedagogical conditions of formation of vocal-choral competence taking into account age characteristics of adolescents are grounded. The author's model of the formation of this phenomenon has been experimentally tested, which involves the phased use of the proposed methodology during the formation of vocal and choral skills of adolescents using musical folklore, multimedia technologies and interactive teaching methods. Effectively confirmed the effectiveness of the proposed methodology and was introduced into the educational process of extra-curriculum educational institutions of artistic and aesthetic orientation: center for children and youth creativity, initial specialized art schools, art schools, extra-curricular educational institutions.

Key words: vocal-choral skills, teenagers, extra-curricular educational establishments, initial specialized artistic educational institutions, step-by-step methodology.